

Értékválasztás a Kárpát-medence kortárs művészetében c. szimpózium
Pesti Vigadó, Budapest
2014. október 18.

Czakó Gábor író, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja

„Jer, kövess engem!”

Jer, kövess engem! – Somogyi Győzőnek

Somogyi Győzőről

Művet csak szabad ember alkothat. Somogyi Győző művei láttán nyilvánvaló, hogy egy valóban szabad ember művei előtt állunk, aki egész életében annak a szabadságnak az útját kereste, amely az igazsághoz vezet.

A **külső szabadság anyagi**. Gazdasági, politikai és jogi jelenség. Eredményei is csak ebben a körben mutatkoznak. A **valódi szabadság benső**. *Epiktétosz* rabszolga volt. *Beothius* A filozófia vigasztalását a siralomházban írta. *Dosztojevszkij* a bitófa alatt, meg később a katorgán lett úgynevezett tehetséges íróból igazi.

A **benső szabadság szolgálat**. Az **igazság vagyis Isten szolgálata**.

Egyre erősödik a gazdaságkori ember külső szabadságának *látszata*. Mindenkor tilos, mert megvetett dolgok válnak megengedetté, hovatovább kötelezővé – így vész el a benső, az igazi szabadság. Az, ami van. Észre se vesszük, máris helyébe lép valami, ami nincs. Sosem volt és ezután sem lesz, hiába tüntet a különféle közvetítők, ún. médiumok kirakataiban. Ki lehet próbálni a Semmit, persze sietve, mert úgy járhatunk, mint a romániai öregotthon százéves lakói, akik egy csigát sem fogtak a csigagyűjtő versenyen, mert „*mire lehajoltunk, aranyoskám, addigra a csiga – sitty!*”

Gazdaságkor műveinek értéke az áruk. Izmusai, filozófiái egyre sebesebben inálnak el a semmibe – a józan ésszel és a bölcs szívvel együtt. Ha némelyik ünnevelt mester festményeit keret nélkül kitennénk az utcára, senki se gondolná, hogy milliókra becsült alkotásokat lát.

Isten különös tréfája, hogy az álművészet is tart valaminő titkos kapcsolatot a valósággal. Ha az anyagok és a technikák változását figyelembe véve tanulmányozzuk a **náci**, a **szoci** meg a **hollywoodi** ízlés szerint gyártott műtárgyakat, nem tudjuk nem észrevenni a köztük fönnálló roppant hasonlóságot. Vizsgálatunkba bevonhatjuk a **posztmodern** termékeket is.

Az izmusművész rab. Az éppen divatos elmélet, meg a hozzárendelt piac bérese.

Mint tudjuk, Iglón egy bizonyos Hang azt ígérte Csontvárynak, hogy nagyobb lesz Rafaelnél. Ő utánajárt a dolognak, elment Itáliába és megszemlélte Rafael képeit és erősen csodálkozott. Ő sokkal előrébb járt: a Valósággal a közvetlen kapcsolatot megtalálta.

Somogyi Győző személye és művei láttán nekem mindig Csontváry jut eszembe – nem csak különös térszemléletük miatt. Lényük és művészetük elválaszthatatlan. Somogyi Győző is a nemes magyar kisebbség fia: mer szabad, az Igazság szolgája lenni. „*Maradandó alkotást csak az igazságból meríthetünk, az Igazságot csak Istentől nyerhetjük.*” – írta Önéletírásában Csontváry. Mesterünktől tudjuk, hogy egyedül *az igazság tesz szabaddá*.

Hol találkozhatunk az Igazsággal?

Biztosan nem a perspektíva enyészpontjában.

Talán emlékeznek a gazdag ifjúra, aki jelentkezett Jézusnál tanítványnak, de az első leckénél megbukott: félt megfizetni a tandíjat: vagyont szétosztani a szegények között. A tandíjra

persze nem Jézusnak volt szüksége, hanem az ifjúnak, hogy szellemének figyelmét ne a mulandóra, **ne a semmire pocsékolja**. Ámde élethazugságába úgy belegabalyodott, hogy **esze nem engedte szabadon a szívét**.

Gyökeresen különbözött tőle Lévi, a vámos, aki az Úr hívására föl pattant, otthagyta asztalát a mérleggel, a pénzkupacokkal és könyvelésével együtt. **Máté** lett, újjászületett.

A tizennegyedik apostol kiválasztása a legkülönösebb: ő semmi pénzért sem állt volna Péterék közé, mert gyűlölte Jézust! Milyen időszerű, hogy az Úrnak éppen őrá volt szüksége! Ki volt ő? Az Apostolok Cselekedeteiben (9. fejezet) olvashatjuk: „**Saul (...) dühtől lihegve halállal fenyegette az Úr tanítványait.**” A főpaptól ajánlóleveleket kért a damaszkuszi zsinagóga előjáróihoz, hogy „**megkötözve Jeruzsálembe hozhassa Jézus követőit.**” Tehát ő szívbeli, öntevékeny keresztényüldöző volt. Istengyűlölő? Ne egyszerűsítsünk! Gyűlölködését igaz hitnek gondolta. Ugyanúgy, **ahogy a mai izmusisták az elméleteiket.**

„**Már Damaszkusz közelébe érkezett, amikor hirtelen mennyei fény ragyogta körül.** A ragyogás bár kivülről keletkezett, de őt is magába foglalta! **A földre zuhanva hallotta, hogy egy hang így szól hozzá: "Saul, Saul, miért üldözöl engem?"** Érzik a kérdés derűjét? Jézus „**ül az Atya jobbján**” és indulat nélkül kérdezi a földön fetrengőtől. Szava szelíd, nem fenyegető. Micsoda isteni áttetszőség! Saul visszakérdezéséből kiderül, hogy sejti, nem akárcsak szólította meg: **"Ki vagy te, Uram?"** Megkapta a biznyságot: **"Én vagyok, Jézus, felelte, akít te üldözöl."** Ebben a rövidke mondatban három döbbenetes állítás sújtott le Saulra. Az első az „**én vagyok**” – **Jahve**, a zsidó nyelvben az Úr önmegnevezése, így csakis az ő számára fönntartott kifejezés volt. Egy mélyen vallásos ember számára döbbenetes lehetett hiteles helyről, magából a „**mennyei fényből**” hallani. Még megrendítőbb lehetett Saul számára, hogy az állítás összekapcsolódott az általa oly annyira gyűlölt istenkáromló névvel, a „**hamis Messiás**” nevével: **Jézus**. Jahve Jézus – **Én vagyok Jézus**. Én vagyok, aki van! Én, Jézus, vagyok a Lét, én, Jézus vagyok az Úr! És te üldözöl engem!

Micsoda humor!

Iszonyatos vihar törhetett ki Saul lelkében. Szempillantás alatt összeomlott minden, amiért élt, ami ő maga volt öntudata számára: eretneküldöző, a vallás bajnoka, a hit, az ősi hit védelmezője. És ő a várva várt Messiást üldözte idáig? **És ekkor nem isteni átok**, villámcsapás, vagy más büntetés következett, hanem egy végtelenül gyöngéd, baráti mondat: „**Nehéz neked az ösztöke ellen rugódoznod.**” Jézus is szeretne volna a Gecsemáni kertben, ha az Atya elveszi tőle „**a keserű poharat.**” Melyikünk ne tette volna? Bizony nehéz száznolcva fokot fordulni! Jézus értette Saul félelmét, a rugódozást, de nem engedett: ezt a görög-latin-zsidó kultúrában jártas okos és kemény római polgárt kiválasztotta magának a szörnyű előéletével és összes hibájával együtt.

*

Megint a humor! Győző képeiben számomra ez a legkedvesebb, a színek, a tájak, az alakok, különösen az állatok derűje!

*

Folytassuk Saullal, aki „**Erre remegve és álmélgodva így szólt: "Uram, mit akarsz tőlem, mit tegyek?"**” Itt ébredzik Saulban Pál. Azaz régi vallása, a papsághoz való hűsége, saját célja ellenében győz szívében a legfőbb parancs, amit már otthon, gyermekkorában is tanult. Ismét a humor: „**Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből,**” valamint „**szeresd felebarátodat, mint önmagadat. E két parancson függ az egész törvény és a próféták.**” (Mt 22,37-40) Saulnak be kellett látnia, hogy keresztényüldözőként éppen ő szegült szembe az ószövetségi parancssal! Megvilágosodott előtte, hogy egész műve hitvédelem helyett istentelenség, sőt, **istenüldözés** volt. Szép, jó, igaz, szerető világ építése helyett a csalás, a gyűlölet, a rossz, a rút szolgálata.

Jézus rögtön mély tanítást adott a kevély fiatalembernek: „**Kelj föl, menj be a városba, ott majd megmondják, mit kell tenned.**” Kik mondják meg? Akiket utáltál, akiket hóhérkézre

akartál adni. A Mester lényegében ugyanazt mondja Saulnak, amit a gazdag ifjúnak: „**Vesd el mindened, és kövess engem!**” Téveszméidet nyugodtan elhajíthatod!

„**Útitársai lenyűgözve álltak mellette, mert, hallották, de senkit sem láttak.**” Fontos tudnunk, hogy Jézus az esemény emberi hitelesítése végett megengedte, hogy a jelenlévők hallják az ő szavait, lássák „**a mennyei fényt**”. Még a templomi poroszlók is. Vajon mi történhetett az ő lelkükben?

És a miénkben? Vajon viselkedésünk, életünk láttán lett-e valaki keresztény, vagy inkább kitért a hitéből?

Csontváry száz éve kérte a főváros polgármesterét, hogy adja át neki a Nyugati Pályaudvar csarnokát, hogy képeit ott kiállítsa. A képek láttán az ott nyüzsgő emberek megjavulnának, s nem akarnának háborút.

Most következik a közismertségében is igen különös mozzanat. „**Amikor Saul föltápaszkodott a földről, semmit sem látott.**” Három napig vak volt. Jézus elvette tőle külső látását, hogy ne bámulja tovább a mulandót, a Semmit, miként mi is szoktunk, inkább fordítsa tekintetét a kirakat helyett a lényegre: befelé. A Valóság terére, ahol Isten, az Igazság lakik.

Elénk villan **Oidipusz király**, aki vakká tette magát, mert ép szemmel nem látott a látszatok mögé, és szörnyű bűnökbe keveredett.

Pál apostol később így írt a Galatához intézett levelében: „**Attól fogva nem hallgattam testre és vérre.**” Mondhatjuk úgy is, hogy a külső látványokra. Rögtön megkeresztelkedett és hirdetni kezdte, hogy Jézus a Messiás. Hanem az Úr másként gondolkodott: Pálnak még érnie kell. Az apostol így folytatja: „**Arábiába távoztam, majd ismét Damaszkuszba tértem vissza. Három év múlva aztán felmentem Jeruzsálembe, hogy megismerkedjem Péterrel, s nála maradtam tizenöt napig.**” Bizonyára sokat tanult tőle, ám sem ez, sem a szent látvány, amibe az úton részesült, **még** nem volt elég, **belül** még tovább kellett épülnie a szolgálathoz. „**Aztán Szíria és Kilíkiá tartományba mentem.**” Hogy mennyi időre, nem tudjuk. A történet újabb „**tizennégy év múlva**” bomlott ki: „**Barnabás kíséretében ismét felmentem Jeruzsálembe, s magammal vittem Tituszt is. Kinyilatkoztatástól indítva mentem föl.**” Tehát 17 éven át élő kapcsolatban maradt a Mesterrel, aki végig figyelte, és most megállapította, hogy Saul már Pállá lett, fölkészülését bevégezte. „**Megbeszéltem velük, a tekintélyesekkel külön is az evangéliumot, amelyet a pogányok közt hirdetek.**” (Gal 1,15-21, 2,1-2)

A látomás ugyan egy villanás alatt megtérítette Sault, ám szabadságát nem vette el! Pál maga döntött a további 17 esztendőnél hosszabb képzés, misztikus szemlélődés, tanulás, benső fejlődés mellett, hogy apostoli munkáját megkezdhesse. Hogy az Igazságot fölfogja, s általa megvalósítsa életében a Szabadságot. Mert az **Igazság tesz szabaddá.**

Mi hol tartunk az Igazsághoz és a Szabadsághoz vezető benső utunkon?

*

Somogyi Győző képei az ő benső útjának, „belső tárlatának” tanúi. Jellemzőjük, hogy a látható világból indulnak ki, s úgy lépnek át az ötödik dimenzióba, helyesebben a számanincs-téridőbe, hogy meg se zökken a tekintetünk. Egyszer csak azt vesszük észre, hogy a fehér, fehér, a kék, kék, a ló, ló, de mégsem **egészen** földi színeket és alakzatokat látunk a vásznanon. **A nagy térkép** sem kartográfiai munka, hanem Magyarország arcképe. Nem csak a szemünk látja Győző munkáit, hanem a többi érzékszervünk is, különösen a **szívünk**. A szívünk, mert a szív érzékeli azt, amit a szem nem láthat. A szívvel látónak gyakran megerednek a könnyei, mert nem csak olvassa, látja, hallja, hanem átéli.

Ekkor kéne megzökkennie a lelkünknek, sőt, ahogy a mesében olvassuk, ekkor kéne **átbucskázni a fejünkön** – önmagunkon! – hogy újjá szülessünk. Ne számoljuk, hogy mennyi idő kellett ehhez Saulnak, mennyi Lévinek, azt se, hogy mennyi Somogyi Győzőnek. Hogy megtörtént, arról tündér-terei-színei tanúskodnak.

Szemléljük sokat Győző képeit, hogy át bucskázhassunk a fejünkön, hogy szabadok legyünk és meglássuk szívünkkel az Igazság, a szépség és a szeretet világát.